

Læring som individuel kaprustning

Hvis man for 25 år siden ville vide noget om læring og slog op i *Psykologisk Leksikon* (1974), kunne man ikke få noget at vide derom, men henvistes til at slå op under indlæring, hukommelse og glemmel samt læreprocesteorier. Indlæring og ikke læring var dengang det centrale begreb. I dag er det snarere læring end indlæring, der er kommet i fokus, mens hukommelse og glemmel ofte slet ikke tematiseres.

Således tager Knud Illeris, professor i uddannelsesforskning på RUC, i sin bog om aktuel læringsteori i (*Læring - aktuel læringsteori i spændingsfeltet mellem Piaget, Freud og Marx*) afstand fra hvad han uden videre betegner som „det lidt forældede ord indlæring“. Men hvor læring nu i *Psykologisk-pædagogisk ordbog* (1999) defineres som en „mere eller mindre varig adfærdsændring som et resultat af erfaringer, kundskaber og øvelse ved eget valg af aktiviteter, arbejde og opgaver“, dér bruger Illeris begrebet læring bredt dækkende for alle processer, der fører til „en varig kapacitetsændring“.

Heraf fremgår det med al ønskelig tydelighed, at læring for Illeris ikke nødvendigvis har noget at gøre med at ændre adfærd til det bedre, hvad enten det nu sker på eget initiativ eller ved andres mellemkomst. Læring drejer sig i stedet for Illeris og mange andre primært om at

ændre bevidsthed, personlighed eller beredskab, for så vidt som de biologisk-genetiske forhold tillader det. Som vi imidlertid ved fra den bioteknologiske og -medicinske forskning, er der også råd for manipulationer med og indgreb i disse forhold. Så er, hvad vi alt i alt står tilbage med et unikt individ, der er gået i selvsving og har nok - måske endda mere end nok - at gøre med at opruste sit personlige kapberedskab? Uden mål - og med?

Læring over alt

Hvis man så yderligere ikke afgrænser læring til at foregå i institutionaliserede læringsmiljøer såsom skoler og uddannelser, men også tager læring i virksomheder og organisationer såvel som i hverdagen med i betragtning, og - for ligesom at føje spot til skade - i øvrigt gør læring til en livsvarig foreteelse, så er der lige pludselig konstrueret et megabegreb om menneskelig livsvirksomhed. Hvad der er læring, og hvad der er udvikling, socialisering eller kvalificering, er da for Illeris at se også helt underordnet.

I den forbindelse savnes kun blik for en variant af kognitiv psykologi, der har slået sig på alt det, vi lærer implicit - ikke for at det nødvendigvis er en efterstræbelseværdig forskningsgenre at tage op og ved lære af, men fordi den er temmelig udbredt internationalt set (jf. *Handbook*

of *Implicit Learning*) og vanskelig at negligere helt i en bog, der vil give give en bred introduktion til aktuel læringsteori.

Fra et læringsmegabegreb, som det Illeris lancerer, er der ikke så langt til at betegne læring i fremtidens videnssamfund som „den vigtigste proces“ overhovedet. Det er, hvad undervisningsminister Vestager faktisk gør i forordet til en arbejdsgruppegrupperapport om Learning Lab Danmark (LLD), et forskningsbaseret eksperimentarium tilknyttet det nye Danmarks Pædagogiske Universitet i København og med en chefkonsulent fra Lisbjerg Management som bestyrelsesformand.

Fra LLD og til den venstreorienterede uddannelses- og forskergruppe på Roskilde Universitetscenter, som Illeris har tilhørt siden 1970'erne, er der ganske vist en vis afstand omtrent svarende til den mellem den private og den offentlige sektor, men hvad angår den individuelle læringsbevægelse, er der i høj grad tale om et stiltiende partnerskab.

Der bliver altså for tiden trukket voldsomme vekslers på læringsbegrebet, hvilket givetvis hænger sammen med, at et samfund i hastig forandring bliver stadig mere afhængig af læringsressourcer og -kompetencer. Havde det ikke været for den manglende tid til læring i praksis og den folkelige modstand mod læring samt uddannelsesinstitutionernes træghed og underviserens vægring ved at omstille sig til læreproceskonsulenter, havde meget sikkert taget sig endnu mere anderledes ud, end tilfældet er.

Praktisk livsforståelse vs erfaringssteori

For Illeris personligt er hans bog om læring som at sætte en krone på det livsværk, der begyndte med udformningen af projektarbejde som pædagogisk arbejdsmonster og fortsatte med udvikling af et teoretisk grundlag for modernise-

ring af kvalificeringen i arbejdsmarkedsuddannelserne, det såkaldte Almenkvalificeringsprojekt.

Bogen er selv et eksempel på den biografiforskning og livsalderpsykologi, der i bogen opsummeres således: Børn vil erobre deres verden, unge vil finde sig selv, voksne vil leve deres liv og modne voksne søger fylde og harmoni. Når man ser sådanne overskrifter for personlige baggrundsforhold for livslang læring, så er det et spørgsmål, om der ikke er mere at tage ved lære af ved fx sportsdeltagelse end ved at læse om livsalderpsykologi. Jeg mener, går man til fodbold, så lærer man jo først at sparke og dernæst at generalisere, måske endda på tværs af generationerne, fordi man er en del af fodboldspillet. Men det virker som om, en moderne psykologisk læringsforståelse med det lille menneske i centrum står helt uforstående overfor en sådan praktisk livsforståelse.

Illeris vil således søge at udvikle og beskrive en sammenhængende og dækkende læringsforståelse med erfaring som det centrale samlebegreb. Som sådan fremtræder bogen som en videnskabelig afhandling. Derudover er der tale om en slags lærebog, hvor en lang række positioner i aktuel læringsteori med Piaget, Freud og Marx som inspiration skilder inddrages og placeres i forhold til erfaringsperspektivet.

Endvidere håber forfatteren ved at redegøre for læringens kompleksitet og fremføre et væld af synspunkter på læring såvel som på ydre samfundsmæssige og indre psykologiske betingelser for læring at kunne mane til besindelse blandt uddannelsespolitikere og -administratorer, så de ikke bare tænker i teknisk-økonomiske kalkyler i forbindelse med moderniseringen af uddannelsessystemet og tilstødende politikområder.

Der er altså tale om en bog, der i ét snuptag vil være noget så sjældent som

en afhandling, en lærebog og en debatbog.

Personlig teori

Som uddannelsespolitisk debatoplæg om læring er bogen desværre ikke meget bevendt. Dertil er den alt for bred og uskarp og rider selv ukritisk med på en læringsbølge i samfundet, som der nok, jævnfør mine indledende bemærkninger, kunne være behov for at tage kritisk op til behandling og vurdering.

Illeris resumerer sin udviklede læringsteori på bare to sider ved at fokusere på „*helhedsmæssig personlighedsudvikling*“ uden på nogen måde at godtgøre eller bare argumentere for, at hans læringsteori er et fremskridt eller en nyskabelse i international læringsforskning. Den udviklede læringsteori fremstår snarere som udtryk for Illeris' personlige teori end som et forsøg på at bringe de meget vekslende og forskelligartede opfattelser af læring i indbyrdes og frugtbar strid. Der aftegnes godt nok et spændingsfelt mellem positionerne, men det, der så skulle have været orkanens øje – Illeris' erfaringsoptik – efterlader mere stilhed end storm.

Forholdet er nemlig det, at positionerne meget vanskeligt lader sig forene eller bare lader sig betragte side om side for slet ikke at tale om at anskue dem fra et ganske bestemt perspektiv. Fx har Illeris lært af antropologen Jean Lave, at al læring er situeret, men efter hans opfattelse rummer hendes arbejde ingen egentlig læringsteori. Her virker det som om man ikke rigtig kan beskæftige sig med læringsteori uden at bygge på moderne psykologi .

En standardreference

Tilbage står vi så med en teoribog om læring og lignende processer. Som sådan er bogen ikke ueffen, idet den giver indblik i en bred vifte af læringsteorier med

udgangspunkt i kognition (a la Piaget), psykodynamik (a la Freud) og samfundsmæssighed (a la Marx). Bogen vil helt sikkert blive en standardreference på pensumlister og i tusindvis af opgaver inden for de videregående pædagogisk-psykologisk uddannelser.

De studerende vil uden videre slinger i valsen og for de flestes vedkommende på rimelig vis kunne redegøre for deres læsninger om kognitive læreprocesser, refleksion og mental læring, læring og følelser osv. såvel som for de ydre og indre betingelser for læring, som Illeris fremdeles finder det helt afgørende at skelne mellem. Man skal nu bare ikke tage lærebogens opdeling af læringens spændingsfelt alt for bogstaveligt. Det viser sig ved, at Illeris (2000) i en opfølgende samling af tekster om læring opererer med en ny og mere udflydende begrebmæssig skelnen mellem kognition, udvikling og socialisation, hvorved han allerede til dels dementerer sin nys udviklede læringsteori.

I forordet til denne tekstsamling medgiver han i øvrigt, at hverken Freud eller Marx har skrevet noget særligt om læring. At det muligvis kunne være en kvalitet ved de nævnte koryfæer skænker Illeris ikke en tanke. At han så ligefrem skal skilte med dem på sin lærebog, virker ikke særlig gennemtænkt, medmindre det drejer sig om et forsøg på at skabe kontinuitet fra 70'erne til i dag.

Hvis der er en sådan kontinuitet, og det er der givetvis, så får man imidlertid ingen fornemmelse for det i lærebogen. Erfaringsperspektivet og bevidsthedsteori viser sig vanskeligt at kunne forbindes i psykologiens sprogbrug, idet det ene indebærer kontinuitet, og det andet drejer sig om brud.

Der kan nok være en vis logik i, at Illeris som psykolog og uddannelsesforsker ender som talsmand for en læringsforståelse, der primært understøt-

ter det personlige kampberedskab i og uden for de institutionaliserede læringsmiljøer. Men praktisk, politisk og pædagogisk er der grund til at anråbe andre magter og diskurser om at blande sig i koret om læring og – hvad der er lige så vigtigt – om grænser for læring.

Litteratur

Handbook of Implicit Learning 1998: Ed.

By M. A. Stadler & P. A. Frensch.
SAGE Publications.

Illeris, Knud 1999: Læring - aktuel lærings teori i spændingsfeltet mellem Piaget,

Freud og Marx. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Learning Lab Danmark 1999: En arbejdsgrupperapport med forord af undervisningsministeren. Undervisningsministeriet.

Psykologisk Leksikon 1974: under redaktion af K. B. Madsen. 1. udgave. Gyldendal.

Psykologisk-pædagogisk ordbog 1999: Af Mogens Hansen, Poul Thomsen og Ole Varming. 12. udgave. Gyldendal.

Tekster om læring 2000: red. af Knud Illeris. Roskilde Universitetsforlag.